

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XVIII. Vtrum intellectus, & voluntas Angeli sint potentiæ distinctæ inter se,
& ab eius substantia?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

substantiarum non participant adequatè totam sui generis perfectionem, sed multiplicantur cum inadæquata eius participatione, atque in multiplicis muneris exercitium distribuuntur, prout interest substantiæ, cui insunt, & quæ est finis proximus, ac immediatus ipsarum. At substantia existit gratia sui, & est quid perfectum in genere suo, ideoque continet in se totam perfectionem adequatè, quæ est de conceptu eiusdem generis. Vnde si intersit substantiæ intellectiue habere intellectiones non ordinatas intrinsecè, nec ordinabiles ad volendum, habere illas omninò poterit. At fieri nullo pacto poterit, ut nullas habere possit intellectiones feraces affectuum. Quia hoc interesse ipsius nunquam potest Repugnat enim conceptui adequato perfectionis, quæ est propria substantiæ intellectiue, ut patet ex dictis.

Ad 3. Probabilius imprimis est ad sensationes exteriores subsequi delectationem, vel dolorem, seu tristitiam, iuxta naturam obiectorum congruentium, vel non congruentium unicuique potentiæ exteriori. Cui existimationi videtur suffragari experientia, qua quisque in se deprehendit eiusmodi voluptatem, & tristitiam, cum primum per vnāquamlibet potentiā sensitiuam percipit obiectum consonum, vel dissonum eidem potentiæ, atque substantiæ ipsi, quatenus cooperatur potentiæ. Vnde actus æstimationis, prout distinctus à simplici qualicumque perceptione obiecti non videtur requisitus ad actum, seu delectationis, seu tristitiæ circa bonum, & malum præsens, sed soluna ad prosecutionem, & fugam operationis in ordine ad consecutionem boni, vel repulsionem mali. Transeat deinde sensationes exteriores non esse immediatè inductiuas vllius appetitionis, seu affectus. Negatur tamen easdem saltem mediatè non esse ordinatas ad excitandos affectus cōuenientes animali. Quia intrinsecè ordinantur ad sensationes internas, & ad actum æstimationis, ex qua resultat affectus, qui congruit conditioni cuiusque obiecti. Nec est possibile, ut detur aliqua potentia exterior sensitiua, quæ non ita ordinetur ad internam sensationem, & ad appetitionem inde resultantem. Intellectus autem est suprema potentia cognoscitiua, nec possunt eius actus ordinari ad actus potentiæ alterius superioris, ut accidit in sensibus, ideoque necesse est, ut actus intelligendi ordinentur immediatè ad affectus; sicut necesse est, ut sensationes exteriores ordinentur ad eosdem saltem mediatè?

Ad 4. Voluntas denominatur ab appetitu. Quia plura sunt bona, quibus caremus, dum sumus in via, quàm quæ habemus, & pluries contingit ut deficiamus, quàm ut abundemus etiam, quoad ea, quorum sumus capaces in via, ideoque appetendo potissimum, & quærendo vitam agimus, & impendimus vires voluntatis. Caterum voluntas ex suo conceptu non est principaliter ordinata ad actum appetendi, sed magis ad actum fruendi, utpotè habentem rationem finis. Quapropter in Angelis, quo minor est naturaliter indigentia, maiorque sufficientia, eò est maior ratio, ut voluntate præditi sint. Quanquam nec appetitio propriè dicta denegari Angelis debet, tum quia pluribus naturaliter indigent à primo suæ creationis instanti pro consecutione sui vltimi finis, ut infra dicitur; tum quia plura oportet eos, etiam dum beati sunt, appetere in subuentionem aliorum, quorum cura, & providentia commissæ sibi est.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum intellectus, & voluntas Angelis sint potentia distinctæ inter se, & ab eius substantia?

IDENTVR esse distinctæ tum inter se, tum maximè à substantia Angeli. 1. Quia Sancti PP. per hoc communiter distinguunt à Deo substantias omnes creatas, quod in solo Deo sint idem essentia, potentia, & operatio: Ita docet in primis Dionys. de Cæles. Hierar. cap. 11. agitque de Angelis determinatè. Idem docet de homine, sed ratione Angelis quoque communi D. August. lib. 6. de Trinit. cap. 6. dicens, animam humanam deficere à simplicitate diuina propter multitudinem operationum, & virtutum. Atque lib. 15. cap. 7. docet fusè mentem distinguere ab anima, nec potentiam hominis esse hominem. Eadem vero ratio est de potentia Angeli, & Angelo. Anselmus verò lib. de casu Diaboli cap. 8. loquitur de Angelis reprobis, & dicit, potentias eorum, licet non sint eorumdem substantiæ, ac essentia, non tamen esse nihil, sed essentias nihilominus aliquas, & lib. de concep. Virginali cap. 4. eodem modo, & ratione distinguit potentiam à substantia creata, quo operatio distinguitur ab vtraque. Accedit communis in eadem rem Theologorum consensus cum D. Thoma quæst. 59. art. 2. & alibi sapè. Videtur autem non posse deferri abique manifesta temeritate sententiam tanto auctoritatis pondere præmunitam.

2. Vitales omnes potentia habent rationes, & definitiones diuersas à ratione & definitione substantiæ. Oportet autem ea esse distincta, quorum sunt diuersæ definitiones, & conceptus quidditatiui.

3. Vnaquæque substantia per se, & ex se præcisè, est ad se, & intra se manet, nec extenditur ad easque sunt extra, nisi per aliquid sibi superadditum, ut patet in rebus corporalibus. In iis enim forma per se ipsam ordinatur ad materiam, & materia ad formam, & vtraque ad esse compositi. Ad ea verò, quæ sunt extra, ordinantur per qualitates sibi superadditas, ut ad locum per leuitatem, & gravitatem, & ad gignendum per qualitates actiuas. Similiter ergo substantia Angeli per se præcisè manet in se absoluta ab omni ordine ad ea, quæ sunt extra ipsam, atque ad eadem ordinatur per potentiam intellectiuam, voluntiuam, & executiuam sibi realiter superadditas.

4. Diuersitas actuum arguit diuersitatem potentialium. Quia diuersi actus sunt diuersorum, ut fert commune Philosophorum axioma. Existentia autem est actus diuersus ab operatione, eidemque correspondet essentia rei, quam actuat immediatè. Ergo operatio correspondet non eidem essentia, sed potentia ab essentia distinctæ, ipsamque solam actuat immediatè, & mediatè essentiam, sicut è conuerso existentia essentia actuat in esse omnia accidentia quæ illi insunt. Quæ ratio probat à fortiori, voluntatem, & intellectum esse potentias inter se distinctas realiter. Quia intelligere, & velle sunt actus valde diuersi, ac proinde specificant potentias diuersas. Confirmatur quoad hanc partem posteriorem. Quia potentia specificantur ex actibus, sicut actus ex obiectis. Ergo sicut diuersitas veri, & boni inducit diuersitatem inter intelligere, & velle, ita diuersitas inter istos actus præsupponit diuersitatem inter potentiam intelligendi,

di, & volendi. Confirmatur rursus, quia alioquin esset verum intellectu nos, & Angelos velle, atque voluntate intelligere. Quod apparet absurdum.

5. Operatio substantiae creatae distinguitur ab ipsa realiter, nec fieri potest, vel etiam de potentia Dei absoluta, ut aliquid intelligens, aut volens creatum sit sua intellectio, aut volitio, & sic de similibus actionibus. Quod est in confesso apud omnes, Ergo & potentia operativa substantiae creatae distinguitur ab ipsa eodem modo. Patet consequentia. Quia eadem finitas, ac limitata perfectionis ratio impedit, quominus substantia creata identificet sibi suam virtutem operativam, quae impedit, quo minus identificet sibi suam operationem, nec apparet, vlla quoad hoc ratio discriminis satis idonea.

Art. 1. Respondetur. Certum est vniuersaliter nulli substantiae creatae identificari aliquam virtutem actiuam adequatè; ita ut nullo prorsus indigeat se realiter distincto ad operandum, ad exercendam qualemcumque actionem. Quia quilibet substantia creata impediri absolute potest, saltem de potentia absoluta Dei, quominus aliquid agat, & fieri potest, ut existat, quin aliquid agat. Indiget ergo remotioe saltem impediendi, ut agat, & operetur actualiter, atque ea remotio est distincta realiter à substantia rei. Ergo potentia quilibet rei creatae, quatenus intelligitur adequatè completa, & in actu primo proximo constituta, includit in se aliquid distinctum à substantia rei operantis. Præterea substantia intellectiua, & volitiua indiget aliis etiam administris politis, sibi superadditis, ut intelligat, ac velit, indiget namque ad volendum cognitione prævia obiecti volibilis, & similiter ad intelligendum indiget specie impressa obiecti intelligibilis, si quidem hoc sit distinctum ab ipsa substantia intellectuali. Ut verò ipsa seipsam intelligat, indiget saltem cessatione ab aliis operationibus potentibus impedire exercitium cognitionis erga se. Quae patent ex dictis superius, neque in dubium reuocari possunt, quod ad substantiam doctrinæ attinet, licet quoad modum sit aliqua opinionum diuersitas, quæ tamen nihil nocet scopo præsentis. Constat enim ex ista notatione potentiam intelligendi, & volendi, & quamlibet aliam cuiuslibet substantiae virtutem operativam includere in tuo conceptu adequato aliquid aliquo tandem modo distinctum realiter ab ipsa substantia secundum se præcisè considerata. Unde non in hoc sensu, sed in alio longe diuerso agitur ab omnibus de quaestione propolita. Quaritur enim, an potentia intellectiua, & volitiua ita distinguantur à substantia intellectuali, ut tota ratio virtutis immediatè actiue sit penes potentias distinctas realiter à substantia, ipsaque substantia sit operativa tantum mediata, & ut quod? Quæ videlicet operetur tantummodo per potentias à se distinctas, sicut artifex secat lignum, vel pingit tabulam instrumento à se realiter distincto, solumque sit discrimen, quod potentia intelligendi, & volendi sit instrumentum coniunctum: cum serra, & penicillus, aliaque similia, sint instrumentum separatum. Affirmant eiusmodi distinctionem realem D. Thomas quaest. 59. art. 2. & alibi sæpe post Alensem p. 2. quaest. 21. mem. 1. Vasquez, Suarez, alique complures. Negant verò Scorus dist. 16. quaest. vnica, & in 4. dist. 12. quaest. 3. Durandus dist. 3. quaest. 5. nec non Less. Egid. Con. Martinon, & alij.

Art. 2. Mihi videtur aliquanto probabilior posterior hæc sententia. Primo quia quod vnumquodque est perfectius, eo magis participat perfectionem essentiali diuinæ. Substantia autem intellectualis est perfectior omnibus suis accidentibus, saltem connaturalibus. Quia est eorum finis, & prima radix. Cum ergo natura diuina sit immediatè operativa, atque

hoc ad eius perfectionem pertineat, negari minime debet, quin substantia intellectiua sit similiter immediatè operativa, potius quam accidens aliquod eidem substantiæ connaturale. Maxime cum identitas substantiæ cum virtute aliqua immediatè actiua, non sit ex suo conceptu perfectio infinita. Quod præterquam apparebit clarius ex solutione argumentorum in contrarium, ex eo etiam suadetur. Quia qui asserunt potentias substantiis creatis superadditas, non dubitant, quin eas proficiantur à substantia immediatè, ne detur processus in infinitum, si dicatur, eas potentias procedere à substantia per alias rursus potentias, & has per alias.

Art. 3. Quod autem dici consuevit potentias procedere à substantia, non per effectiorem, & causam litatem propriam talem, sed per resultantiam, seu per simplicem emanationem, nihil re ipsa est. Quia si potentia ita emanant, seu resultant à substantia cuius sunt, ut causa efficiens ipsarum adequata non sit adequatè distincta ab eadem substantia, parum, immo nihil interest, qua voce significetur partialis causalitas, & influxus substantiæ in potentias. Quia quocumque modo id exprimitur, ac explicetur, perinde valet ad propositum. Si verò nomine emanationis, & resultantiae intelligatur sola, & mera exigentia suarum proprietatum in vnaquaque substantia, atque tota ratio causæ sit extra eandem substantiam, quod recurrit Valentia quaest. 5. punc. 3. ad secundum. Contra est primo, quia eodem modo dici posset, nullam causam creatam, siue substantialem, siue accidentalem verè, & propriè efficere vllum omnino effectum. Quam existimationem meritò dicit D. Thomas esse stultam. Probatur sequela, quia fundamentum vnicum, vel certe præcipuum tribuendi singulis quibusque causis creatis veram, ac propriam efficientiam respectu peculiarium effectuum, fundatur in experientia, qua coniciamus quosdam effectus existere in præsentia quarundem causarum, alios verò in præsentia aliarum, eisdemque non dari iisdem absentibus; simulque dari mutuam proportionem, & iustam correspondentiam perfectionis repertæ in talibus, & effectibus, & causis. Hæc autem duo eminent multò magis in vnaquaque substantia respectu suarum proprietatum: Quæ videlicet participant plurimum de perfectione suarum substantiarum, iisdemque præsentibus protinus existunt summa cum necessitate naturali, & cum eadem iisdem deficientibus deficiunt. Ergo si nihilominus liceret dicere proprietates non produci verè, & propriè à substantia, cuius sunt, sed ad exigentiam eius produci adequatè ab alia causa; dicere similiter liceret, omnes alios effectus procedere à causis secundis solum improprie ratione exigentiæ, & absque vlla ipsarum efficientia proprie tali. Deinde politis potentiis distinctis realiter à substantia, effectus deinde consequentes dicuntur effici verè, & propriè ab eis potentiis, & non tantum resultare ex illis exigentiæ, & non aliter. Impossibile autem est, assignare rationem, cur aliter procedant potentia à substantia, quam vltiores alij effectus ab iisdem potentiis. Contra tertio, quia aqua calefacta perinde redit vi sua ad pristinam frigiditatem, atque frigefacit alia corpora, dum ipsa frigida est. Ergo utrobique agnolci debet idem genus propriæ causalitatis, & efficientiæ. Maneat itaque non esse contra rationem finitæ, ac limitatæ perfectionis identitatem substantiæ cum aliqua virtute immediatè actiua, & efficienti verè, & propriè; immò congruere magis substantiæ, quam accidenti eiusmodi identitatem cum vi actiua immediata, propter maiorem substantiæ, quam accidentis similitudinem cum Deo, & propinquitatem ad diuinam perfectionem.

Art. 4. Accedit vnamquamque substantiam, per seipsam, ordinari immediate ad suam operationem. Quia vnumquodque intrinsecè ordinatur per se ipsum ad finem suum. Vniuscuiusque autem substantiæ finis est sua operatio. Quod cum de omnibus substantiis sit communiter receptum, de substantiis intellectualibus peculiari ratione est certissimum. Quia felicitas, & beatitudo ipsarum consistit in operatione perfectissima, & consequenter felicitas inchoata consistit in operationibus minus perfectis, vt liquet ex dictis quæst. 3. de act. hum. ex Philosopho, exque aliorum vnanimi consensu. Quod si ob hanc rationem negari non potest, quin substantiæ maximè intellectuales non ita maneat in se, sintque totaliter ad intra ex se præcisè, vt non referantur per se ipsas immediate ad suas operationes; negari profecto non debet, easdem substantias referri quoque inchoatè, ac immediate ad easdem operationes in ratione causæ efficientis, & virtutis actiue. Nempe sicut sunt perfectibiles per suas operationes, ita etiam sunt præhabentes perfectionem, quam communicare possint operationibus effectiue.

Quapropter tam sunt habiles ex suo conceptu, vt referantur ad operationes immediate in ratione subiecti perfectibilis, quam in ratione causæ, & virtutis actiue potentis ex se refundere perfectionem. Certè ex hac paritate vt minimum concluditur non subsistere rationem illam fundamentalem aduersariorum superius propositam de conceptu substantiæ manentis in se, quantum est ex se præcisè, nec ordinabilis ad extra, nisi per aliquid sibi superadditum.

Art. 5. Accedit rursus actiones esse suppositorum, atque substantiis potius, quam accidentibus, quæ illis insunt, attribui operationes, idque per se, quando operationes sunt connaturales, & non tantum per accidens, sicut cum dicitur calefacere aqua calida. Quod tamen verificari minime posset, si substantiæ non essent immediate operatiue. Quia rei nihil agere per se ipsam immediate, nulla actio attribui proprie potest, sicut nec passio attribui potest nihil patienti immediate. Neque verò dici potest, substantias agere vt quod, potentias vero superadditas, tantum vt quo, quatenus ex sua natura sunt instrumenta substantiarum, & agunt solum vt motæ à substantiis. Quia impossibile est, instrumentum agere aliquid immediate, nihil præagente, aut coagente immediate eo, cuius est instrumentum, idemque instrumentum moueri à causa principali, quin eadem causa principalis producat per se immediate actionem, qua moueat. Quod sane in instrumentis separatis est perquam manifestum ad sensum. Nunquam enim fieri poterit, vt moueatur, & actionem suam exerceat immediate ferra, aut penicillus, quin prius existat actio motiua, per quam faber lignarius, aut pictor vtatur instrumento suo. Eadem autem est ratio de instrumentum est, siquidem non minus proprie instrumentum est, quam quod est separatim. Nihil enim facit ratio intrinseci, vel extrinseci, quominus aliquid dicatur moueri à se, & non purè instrumentaliter, si nulla datur actio alterius, per quam moueatur. Sin minus rogo quodnam sit verum, & reale significatum harum vocum? potentia mouetur nunc ad agendum à substantia, cuius est instrumentum; eadem ab eadem nunc non mouetur, quarum altera verificatur, quando potentia operatur, altera quando non operatur. Si enim substantia perinde nihil agit immediate per se ipsam pro vtraque temporis differentia, perinde pro neutra mouet, atque idè perinde pro neutra mouetur potentia, quod ad rem ipsam attinet. Vnde diuersitas illa vocum est prorsus inanis, vtpote destituta omni diuersitate obiectiua, supra quam cadere possit. Quod verò nonnulli di-

cunt potentiam moueri à substantia, non per actionem, quam immediate producat ipsa substantia, sed per eandem illam solum, quam immediate producit ipsa potentia; id verò est mirabile, ne quid dicam aliud. Quid enim mirabilius, quam id mouere immediate, quod nullius est principium immediatum actionis, id verò moueri, quod solum est principium immediatum actionis. Iam quod rursus dicitur, substantiam esse principium quod, & potentiam principium quo, non magis subsistere potest, quam primum. Quia si substantia secundum se præcisè considerata perinde se habet, quando datur operatio, & quando non datur, To quod erit additum diminuens, atque alienatum vocis præcedentis, sicut quando dicitur homo pictus, nihilque relinquit in substantia, ratione cuius cum veritate, & proprietate dici possit mouere potentiam, aut aliquo tandem modo agere. Concedendum itaque est, substantias esse præditas virtute aliqua actiua immediate, indistincta realiter ab ipsis.

Art. 6. Verum istæ rationes vrgent multo magis in opere intelligendi, & volendi, aliisque operationibus vitalibus, præsertim intentionalibus. Quia substantia est, quæ intelligit, & vult, videt, audit, progreditur, &c. Et non accidens aliquod inhærens substantiæ. Intelligere autem, & velle, & sic de aliis eiusmodi, est aliquid agere. Quo quid notius esse possit ego non video, estque notissimum ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. vt ponderatum est quæst. 18. de gratia, post med. Ergo substantia est, quæ producit immediate intellectionem, volitionem, aliasque operationes vitales. Implicat enim in terminis intelligere, & velle, esse agere, & non immediate, atque ratione sui conuenire ipsum agere, cui immediate, atque ratione sui conuenit ipsum intelligere, & velle. Profecto si intellectio, & volitio non afficerent immediate substantiam per immediatam vnionem realem sui cum substantia, non possent eam reddere immediate intelligentem, & volentem. Ergo neque possent id ipsum præstare, nisi procederent ab ea substantia itidem immediate per veram realem actionem exercitam à substantia per se ipsam. Pater consequentia. Quia intelligere, & velle æquè, eodemque modo includunt in suo conceptu vnionem intellectionis, & volitionis, cum intelligente, & volente, atque processionem, & effectum earundem ab eodem. Ergo si intellectio, & volitio non vnitæ immediate non possunt reddere immediate intelligentem, & volentem substantiam, neque poterunt eundem effectum præstare, quin eodem genere immediationis procedant efficienter ab eadem substantia.

Art. 7. Quod si ob hæc omnia necesse est, vt omnino videretur, necesse esse, concedere substantiis, maxime intellectualibus vim actiua immediatam realiter indistinctam ab ipsis, non videntur superaddenda præterea potentia accidentales vniuersales, per quas simul operentur mediatè. Primo quia perfectio intellectionis, & volitionis non est tanta ex suo conceptu, quæ non possit contineri adæquatè in substantia intellectiua, vt coniuncta, pro intellectione quidem, cum specie impressa; quæ cooperatur ex parte obiecti; pro volitione verò, cum intellectione, quæ similiter cooperatur ex parte obiecti, seu quatenus præcontinens in se intentionaliter obiectum, & sic de aliis eiusmodi. Vnde perperam, & absque sufficienti fundamento superinducuntur eiusmodi potentia data ea hypothesi. Deinde si semel vsque adeo voluntariè superaddantur potentia accidentales, vltra actiuitatem immediatam identificate cum substantia, similiter addi poterunt aliæ rursus potentia vltra priores, nec reddi poterit vlla sufficiens ratio sistendi potius in primis potentiis accidentalibus, quam

quàm in virtute actiua immediata indistincta realiter à substantia. His porrò ita constitutis nihil necesse est dicere de distinctione intellectus à voluntate; cum manifestum sit identificari inter se, si vtraque identificatur cum substantia, vti positum est identificari. Adest nihilominus ratio peculiaris, ob quam dici non potest has duas potentias distinguere inter se realiter: Quia nimirum voluntas non potest velle, quin præcognoscat, quod vult. Alioquin fieri posset, vt ferretur in incognitum, velletque, quod non cognosceret esse volendum. At neque potest præcognoscere, quod vult, si distinguitur ab intellectu. Quia tam repugnat voluntati, quæ non est realiter intellectus, vt cognoscat, quàm repugnat intellectui, qui non est realiter voluntas, vt amet. Itaque intellectus, & voluntas Angeli neque distinguuntur realiter ab eius substantia, neque inter se.

Ad 1. Sancti illi PP. solum contendunt statuere distinctionem omnis naturæ intellectuales creatæ à natura diuina, quoad indigentiam alicuius adminiculi sibi realiter superadditi, nec curant, quale illud sit. Quia ad scopum eorum abunde sufficit necessitas cuiusvis præter essentiam pro operatione qualibet, & actione. Prænotatum autem est supra art. 1. ex indubitato omnium consensu, Angelos indigere aliquo eiusmodi adminiculo præter potentiam intellectiua, & volitiua, siue hæc vtraque potentia distinguatur realiter à substantia, siue non distinguatur. Nego itaque Sanctos PP. nomine virtutum intelligere potentias, quales intelligunt Theologi sub ea voce in præsentii controuersia. Quod ex eo confirmari præterea potest, quia in eodem certitudinis gradu collocant distinctionem virtutis, & distinctionem operationis à substantia creatæ. Quod iure optimo facere potuerunt, intelligendo nomine virtutis quidquid quomodolibet requiritur ad operandum ex parte actus primi. Facere verò idem recte nequaquam potuissent, si nomine virtutis non quodvis promiscue requiritur, sed potentiam vniuersalem, seu intelligendi, seu volendi complecti voluissent, cum ex nullo capite tanta certitudo haberi possit de vtriusque huius potentie distinctione reali. Et quidem legenti totum illud capit vndecimum Dionysij, clare apparet, virtutem ab eo accipi sensu à me intento. Iam primus locus Augustini defectum à simplicitate diuina reducit vniuersimodè ad multitudinem nostrarum, & operationum, & virtutum; cum tamen sumptis virtutibus pro potentiis vniuersalibus intelligendi, & volendi subsistere non possit vniuersimodè eiusmodi combinatio operationum, & virtutum quoad multitudinem, vt per se patet; subsistat verò optime extendendo nomen virtutis ad omne adminiculum peculiariter requisitum pro vnaquaque operatione. Posterior eiusdem S. Doctoris locus mentem distinguit ab anima non entitatiuè, sed connotatiuè, quatenus eadem substantia spiritalis incompleta, relatè ad corpus, cuius est forma, & quod animat, dicitur anima; mens verò relatè ad species, quibus meminit, dicitur mens. Frequens nimirum est Augustinus in libris illis de Trinitate, tum in distinguendis, relatè ad connotata diuersa, iis, quæ secundum rectum sunt realiter identificata, tum in identificandis, propter mutua vniuersimodè æquiualentiam, iis, quæ sunt realiter distincta, vt faciliè imponat eius contextus incauto, aut non satis versato lectori. De Anselmo idem dixerim, quod de cæteris Patribus dictum est vniuersimodè. Quod ad Theologos attinet, constitit iam satis multos esse pro nostra sententia, nec tanti æstimari debet, si in re leuiori paucioribus, & non etiam melioribus quis adhæreat, quando ratio sic persuadet, nec apparet momentum sufficiens in rationibus oppositæ partis.

Ad 2. Intellectus speculatiuus, & practicus, ratio superior, & inferior, voluntas intentiua, & electiua; admiratiuum, & risibile exponuntur diuersis definitionibus, & tamen non distinguuntur inter se realiter. Similiter ergo accidit in re nostra. Ratio vniuersalis est, quia definitiones distinguuntur ad modum suorum definitorum, si ratione, ratione; si realiter, realiter. Dico igitur definitiones potentiarum vitalium distinguere ratione tantum à definitione substantiæ, obiectiue, & à parte rei, quatenus substantia concipitur relatè ad totam collectionem suarum operationum, & accidentium, vnaquælibet verò potentia relatè ad determinatum genus operationum, & accidentium.

Ad 3. Constitit iam satis supra ab art. 4. substantiam creatam ex suo conceptu referri transcendentaliter per se ipsam ad suas operationes, nec aduersarij negare possunt, ita referri saltem ad proprietates suas accidentales, quæ ab ipsa resultant immediatè cum exigentia intrinseca ipsi realiter identificata. Quod perinde sufficit, ne conceptus substantiæ sit omnino absolutus, veluti sistens in se, atque existentis ad se præcise, vt assumitur in obiectione. Assumptum illud aliud de rebus corporalibus ordinatis ad extra per accidentia sibi superaddita, indiget distinctione. Effectus procedentes à corporibus sunt in triplici differentia. Alij namque sunt participes peculiaris perfectionis conuenientis vnicuique substantiæ corpori. Atque hi effectus alij sunt principales, & intenti per se, alij dispositiui, seu alteratiui, & intenti per accidens. Huiusmodi sunt, respectu ignis, alius ignis, & calor disponens materiam ad generationem illius. Alij sunt effectus minimè participes perfectionis peculiaris, quæ conuenit substantiæ operanti. Huiusmodi sunt motus sursum, & motus deorsum, vbicatio superior, & inferior. Dicendum iam est substantias corporales indigere quidem potentiis superadditis sibi realiter, tum pro effectibus non participibus suæ peculiaris perfectionis, tum pro effectibus accidentalibus, & per accidens intentis; minimè verò indigere potentiis sibi superadditis pro effectibus, & participibus propriæ perfectionis, & per se, & principaliter intentis. Hac igitur ratione graui, & leui indigent grauitate, & leuitate sibi superadditis pro motu sursum, & pro motu deorsum. Similiter omnes substantiæ potentes gignere substantiam sibi similem indigent qualitate alteratiua, quæ disponat materiam, vt substantia ipsa possit exerere omnes suas vires in substantiam sibi parem. At pro ipsa substantiæ generatione secundum se immediate considerata, non vtitur substantia generans vilo instrumento, vllave potentia accidentali, nec ea vti potest, vti ostensum est in philosophia. Apparet profecto clare non esse eandem rationem superaddendi potentiam accidentariam pro isto postremo genere effectuum, atque pro alio duplici genere, maximè verò pro primo, quo tamen præcipue, vel vnicè vti solent aduersarij pro re præsentii. Dico iam intellectiones, & volitiones esse effectus, & participes perfectionis peculiaris, quæ conuenit substantiæ intellectuali, & per se ac immediate intentos ratione sui. Ergo paritas proposita in obiectione valet potius ad oppositum eius, seruatis seruandis.

Ad 4. art. 1. Esto diuersitas actuum arguat diuersitatem potentiarum, dummodo id accipiat ad actibus, & potentiis realiter, & physice talibus, vti accipere necesse est, vt vitetur æquiuocatio; Nihil tamen inde concluditur ad propositum, quia in altero comparationis extremo conferuntur inuicem actus, & potentia logicè tantum tales; in altero verò realiter, & physice tales. Nempe operatio est actus propriè talis respectu potentie à qua oritur. At ex-

stentia

stentia est actus logicè tantum respectu essentiae. Quia essentia, præcindendo ab existentia, nec est potentia, neque quidquam in se intrinsecè, sed solum est per puram denominationem extrinsecam à causa, quæ potest illam ponere à parte rei, ut pluribus demonstratum est in Philosophia. Licet ergo, & existentia, & operatio æstuent eandem essentiam substantiæ, non propterea sunt duo actus eiusdem potentiae. Quia videlicet existentia, quæ est alter actus, non distinguitur realiter ab essentia, & potentia cuius est actus, ac proinde actus realiter distinctus à potentia est vnus tantum, nempe operatio.

Art. 2. Ad instantiam peculiarem circa distinctionem intellectus, & voluntatis. Si quælibet diuersitas actuum sufficeret ad multiplicandas realiter potentias, distinguendi essent realiter intellectus apprehensiuus, indicatiuus, & discursiuus, speculatiuus, & practicus, definitiuus, & diuisiuus, & sic de aliis eiusmodi, necnon de voluntate proportionaliter. Dicendum itaque est diuersitatem actuum inuicem subordinatorum non sufficere ad pluralitatem potentialium, ut patet in exemplis positis; actus autem intelligendi, & volendi sunt inuicem subordinati, ut patet, cum actus intelligendi omnes mediât, vel immediât ordinentur ad actus volendi, iidemque disponant potentiam, qui insunt, ad volendum, ut ponderatum est supra art. 7. fine. Ad confirmationem. Vnusquisque actus specificatur ex suo obiecto peculiari, potentia verò ex collectione omnium actuum inuicem subordinatorum, nec est vlus, qui multiplicet totidem potentias pro multiplicitate actuum, sicut multiplicat omnes singulos actus pro singulis quibulvis obiectis motibus formalibus.

Ad 5. Actio est modus determinans indifferentiam huius causæ ad hunc effectum. Implicat autem manifestè determinationem alicuius indifferentis finiti, ac limitati, esse indistinctam realiter ab ipso indifferenti. Præterea est de conceptu intellectus, & volitionis, ut sit ab ipso intelligente, & volente. Repugnat autem æquè manifestè substantiam aliquam creatam esse à realiter. Repugnat igitur aliquam substantiam creatam esse realiter indistinctam ab actu intelligendi, & volendi. Nulla porro similis ratio ostendit repugnantiam identitatis inter substantiam creatam, & creatam vim, ac potentiam producendi aliquem effectum. Nulla igitur est paritas. Immo est manifesta, disparitas, quia est è conuerso de conceptu substantiæ creatæ, ut per seipsam immediât sit potentia ordinata ad operationem, ut patet ex prædicto artic. 4.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum Angeli sint præditi libero arbitrio?

IDENTVR non esse. Quia Angelus nec inter æqualia, nec inter inæqualia eligere libere potest naturaliter. Non quidem inter æqualia. Quia qui eligit, præfert partem electam parti neglectæ. Fieri autem non potest, ut præferatur æquale æquali, cognito ut tali, ut cognoscitur ab Angelo. Neque inter inæqualia. Quia minus bonum non potest eligi præ maiori bono, eisdemque præferri nisi per errorem, qui non cadit in Angelum circa naturalia. Qui verò non potest eligere alterum è duobus, nec alterum eligere libere potest. Ergo Angelus nullatenus est electiuus naturaliter aut vtens libertate circa bona natu-

ralia. Fieri autem supernaturaliter non potest, ut eligat libere, qui non est naturaliter electiuus.

2. Cui repugnat discursus, repugnat etiam electio libera. Quia electio est appetitus præconciati, atque concilium est discursus, & inquisitio quadam, ut habetur lib. 3. Ethic cap. 3. & lib. 6. cap. 9. Repugnat autem Angelis discursus, ut dictum est supra.

3. Si in Angelis daretur liberum arbitrium, in præstantioribus quibusque Angelis daretur maior libertas, eisdemque conueniret magis liberum arbitrium. Quia Angeli dissidentes inuicem specie, differunt penes magis, & minus, ut dictum est supra quæst. 4. ad 3. Vnde omnia quæ ipsis conueniunt, necesse est, ut differant similiter penes magis, & minus, cum sint substantiæ simplices. Ratio autem liberi arbitrij consistit in indiuisibili, ut per se patet. Ergo nequit Angelis inesse.

4. Quod naturali necessitate consequitur totam suæ perfectionis plenitudinem pro primo suæ existentiae instanti, nulla potest gaudere libertatis indifferentia, Angeli autem naturali necessitate consequuntur eiusmodi perfectionem, cum primum creantur. Quia non dependent eatenus à causis secundis operantibus cum mora temporis, ut dependent omnia sublunaria, sed à Deo immediât accipiunt omne suum bonum. Deus autem non differt sua bona, sed ea confert, cum primum existit capacitas eadem suscipiendi. Quod verò repugnat libertatis indifferentia habenti necessariò omne suum bonum, ex eo apparet, quia libertas indifferentiæ datur, in quocumque datur, ut præferendo meliora minus bonis perueniat laudabiliter, ac honorificè ad suum vltimum finem, idest ad cumulum omnium suorum bonorum. Quod repugnat habenti iam necessariò omne suum bonum.

Respondetur. Manifestum est ex sacris literis, Angelis conuenire liberum arbitrium. Quia conueniunt illis actus boni, & mali, meritorij, ac demeritorij, præmia, & pœnæ, ut infra ostendetur multiplici testimonio. Ratio est, quia ad intellectum necessariò consequitur libertas indifferentiæ. Intellectus enim est potentia vniuersalis complexens totam rationem entis, sub qua comprehenduntur plura bona inuicem impossibilia, quorum vtrumlibet haberi possit seorsim, & simul cum altero haberi non possit. Hoc autem posito, voluntas, quæ dirigitur intellectu, necesse est, ut sæpè constituatur inter extrema aliqua bona, quorum alterum necesse sit eligere, & respicere alterum, ut libuerit. Ergo si quidem datur in Angelis intellectus, & voluntas, necesse est, ut in eisdem detur liberum arbitrium cum libertate indifferentiæ ad eligendum inter plura inuicem impossibilia. De qua probatione videri plura possunt quæst. 12. de act. hum. præsertim artic. 8. in qua quæstione pluribus argumentis ostensum est inesse homini liberum arbitrium, quæ à fortiori idem conuincunt de Angelis, utpote perfectioribus in natura. Nempe libertas indifferentiæ est perfectio simpliciter simplex, utpote reddens suum subiectum laudis, & gloriæ capax, dominatiuum, beneficium, venerabile, & similia. Quæ de causa Deo etiam conuenit libertas, ideoque Angelis deesse non potest, qui sunt propinquiore Deo quam homo.

Ad 1. Angelus, & inter æqualia eligere libere potest, & inter inæqualia. Inter æqualia quidem. Quia fieri potest, ut illi occurrant aliqua duo, quorum alterum sit melius amplecti, quam vtrumque omittere, tamen omnino sint inter se æqualia, atque in tali casu vtrumlibet æqualium libere eligitur, ut ostensum est in illa quæst. 12. de act. hum. artic. 2. ad 3. Inter inæqualia vero, quia Angelus est capax, non solum imperfectionis, sed etiam peccati, ut dicitur

infra